

ŘEŠENÍ MORÁLNÍCH DILEMAT

Jana Skácelová

OTÁZKY DOBRA A ZLA

- ◉ *Hoffmanovy koncepce přístupu k problematice morálního vývoje*
  1. *Model dědičného hříchu*
  2. *nauka o „vnitřní čistotě dítěte“*
  3. *člověk jako nepopsaný list papíru - “tabula rasa“*
- ◉ *Další teorie*
- ◉ Jean Piaget
- ◉ Heteronomní morálka (6 - 12 let)
- ◉ Autonomní morálka (starší děti)

LAWRENCE KOHLBERG

1. prekonvenční úroveň - (úroveň většiny dětí do 9 let, některých adolescentů a mnoha dospívajících a dospělých kriminálních žvlů)
2. konvenční úroveň - (většina adolescentů a dospělých)
3. postkonvenční úroveň (menšina dospělých po 20.roce života)

- I. Stádium 1. Orientace na poslušnost a vyhýbání se trestu
- stádium 2. Individualismus, účelovost, vzájemnost, usilování o odměnu a ocenění
- II. Stádium 3. Orientace na vzájemné vztahy, sociální shodu a dohodu, vzájemnou přizpůsobivost
- Stádium 4. Orientace na zákon a řád, respektování společenského systému
- III. Stádium 5. Orientace na legální spol. smlouvu a respektování práv jedince
- Stádium 6. Orientace na obecné etické principy a vlastní svědomí

CAROL GILLIGANOVÁ

- Konstatuje: morální vývoj se neodvíjí stejným způsobem u všech lidí.
- Pro dívky se morálka záhy týká péče a potřeb osob, pro chlapce se týká spíše abstraktních principů

POKUD S DISKUSEMI V DANÉ TŘÍDĚ ZAČÍNÁTE JE VHODNÉ:

- ⦿ STANOVIT ZÁKLADNÍ PRAVIDLA DISKUSE:
- ⦿ Každý má právo vyjádřit svůj názor
- ⦿ Nikdo nesmí být zesměšňován, nesmí se používat vulgární výrazy, lživé argumenty
- ⦿ Nikdo nikoho během jeho argumentace nepřerušuje (moderátor si vyhrazuje toto právo např. při dlouhém monologu diskutujícího, při odchylování se od tématu)

- ◉ Názory podpořené argumenty musí být respektovány
- ◉ Technika „mikrofonu“ - tj. kdo drží určitý předmět - mikrofon, má slovo, ostatní poslouchají.
- ◉
- ◉ Zavedení tzv. MINIDISKUSÍ

SKUPINOVÁ DISKUSE S MORÁLNÍM OBSAHEM

- ◉ Jedna z metod mravní výchovy, slouží k formování morálního úsudku žáků.
- .
- ◉ Podstatou skupinové diskuse s morálním obsahem je příběh s morálním dilematem.

SAMOVO DILEMA

- Horníci již šestý den stávkují. Pomalu jim docházejí zásoby potravin. Sam pracoval mnoho let v dole a zná jejich těžké pracovní podmínky. Nyní vede obchod. Na této práci jemu i jeho rodině velmi záleží. Stávkující horníci se na něho obracejí s žádostí o poskytnutí potravin na dluh. Vlastník obchodu, který vede Sam, má naopak eminentní zájem na ukončení stávky (je podílníkem akcií důlní společnosti) a instruuje Sama, že v žádném případě nemá stávkující podporovat (pod pohrůžkou ztráty místa). Souběžně se na Sama obrací telefonicky jeden jeho starý přítel s naléhavou žádostí o pomoc hladovějícím horníkům a jejich rodinám.
- Rozhodněte zda má nebo nemá vyhovět svému příteli, své tvrzení zdůvodněte
-

JANA A HONZA

Sourozenci Jana a Honza bydlí s rodiči v domku. Za dobré vysvědčení dostali jako dárek štěně, které si už dlouho přáli. Jednou ráno si s ním hráli venku na zahradě a štěně s radostí štěkalo. To probudilo souseda, který spal po náročné noční službě. Soused vyšel ven a požádal děti, aby si s pejskem šli hrát k lesu. Děti však souseda neposlechly, protože k lesu bylo daleko a nechtělo se jim. Po chvíli už opět pejsek štěkal a i děti zapomněly, že mají být potichu. Soused vyběhl z domu a vzteky bez sebe psa nakopl, až ten bolestně kviknul. Ještě vynadal dětem a odešel domů. Děti nemohly sousedovi zapomenout, jak se zachoval k jejich štěněti a schválně mu poškrabaly lak na jeho autě.

Jednaly děti správně? Odpověď zdůvodněte.

- ⊙ POSTUP PŘI SKUPINOVÉ DISKUSI
- ⊙ I. sdělení příběhu
- ⊙ II. žákovo řešení
- ⊙ III. prezentace řešení
- ⊙ IV. v rámci III. zásahy učitele - různé variace práce s příběhem
- ⊙ V. závěrečné shrnutí - rekapitulace

KROKODÝLÍ ŘEKA

- Postavy: milenci Kateřina a Honza, převozník Petr, přítelkyně Eva, kamarád Tomáš
-
- V jednom království, v jednom městě, žili milenci - krásná Kateřina a mužný Honza. V tom městě tekla řeka plná krokodýlů, která ho rozdělovala na dvě poloviny. Na pravém břehu žila Kateřina, Honza žil na levém. Jednoho jara nastaly prudké deště, řeka se rozvodnila a strhla most, který spojoval oba břehy. Velká voda trvala dlouho a Kateřině se čím dál tím více stýskalo po jejím milém, byla smutná a přemýšlela, jak by se ke Honzovi dostala.
- Žádná loď se neodvažovala na divokou vodu, jenom starý zkušený převozník Petr se svou bárkou to dokázal. A tak se Kateřina vypravila za ním, aby jí pomohl. Petr souhlasil, ale jen pod podmínkou, že s ním stráví jednu noc. Kateřinu tento návrh velmi rozhořčil, polekala se a utekla.
- Běžela pryč a uvažovala, co má udělat. Napadlo ji, že půjde ke své nejlepší kamarádce Evě, a celou překérní záležitost s ní prohodí a poradí se s ní. Eva Kateřinu pozorně vyslechla, ale odmítla se k tomu jakkoli vyjadřovat a nechtěla s tím mít nic společného.
- A tak se krásná Kateřina musela rozhodnout sama, samým steskem už byla celá utrápená. Po dlouhých úvahách s těžkým srdcem splnila Petrovu podmínku a ten ji, jak bylo dohodnuto, převezl přes Krokodýlí řeku za Honzou. Šťastné bylo shledání milenců a po chvílích štěstí si Kateřina postěžovala, jaké příkoří musela vytrpět, aby se mohli vidět. Honza ovšem neměl pro její čin omluvu, velmi se rozčílil a Kateřinu od sebe zapudil.
- Nešťastná Kateřina utíkala pryč. Cestou potkala Tomáše, který když viděl, že pláče, hned se zeptal, co se jí přihodilo. Kateřina mu všechno vylíčila. Tomáš se zarazil, připadalo mu to jako velká nespravedlnost a rozhodl se, že ji pomstí. Vyhledal Honzu, aby mu dal notně za vyučenou.

DIDAKTICKÉ POZNÁMKY

- ◉ Je třeba to zkusit. Vybrat zajímavý příběh
- ◉ Neočekávejte okamžitý úspěch
- ◉ Věnujte pozornost přípravě
- ◉ Pomocí těchto metod je možné přispět ke zlepšení třídního klimatu
- ◉ Můžete lépe poznat své žáky
- ◉ Důležité je přesvědčení, že metody přispívají k rozvoji morálního vědomí žáků

ZIMBARDŮV „EXPERIMENT“

- Může vzniknout závěr, že zlo je podmíněno situačními proměnnými a nezáleží na tom, jaké vlastnosti člověk má. Zimbardo dospívá k závěru, že proti zlu nejsme bezmocní a že mu lze čelit pomocí následujících kroků
- 1. posilovat ochotu přiznat chybu - nejen sami sobě, ale i veřejně
- 2. posilovat ochotu nedělat věci automaticky, ale přemýšlet o nich
- 3. naučit se rozlišovat mezi oprávněnou autoritou a neoprávněnou, kterou lze uznávat i poslouchat
- 4. odrazovat i od nejmenších přestupků, podvodů, pomluv, lží

- ◉ 5. od raného věku podporovat kritické myšlení
- ◉ 6. na všech úrovních vyzvedávat kladné sociální vzory
- ◉ 7. respektovat odlišnost a proměnlivost lidí jako základ obrany proti předsudkům a diskriminaci
- ◉ 8. podporovat podmínky vedoucí od anonymity k osobnosti a odpovědnosti
- ◉ 9. být citlivý na případy, kdy podléhání sociální normě nebo skupinové normě vede k opačnému výsledku, než se zamýšlelo
- ◉ 10. neobětovat vlastní já nebo osobní svobodu pod slibem bezpečnosti

„LUCIFEROVO“ DESATERO (DLE MILGRAMA)

- 1. Nabídnout takovou ideologii, aby velká lež poskytla ospravedlnění jakýmkoli prostředkům k dosažení zdánlivě žádoucího a významného cíle
- 2. připravit pro jedince formu ústního či písemného závazku, který toto chování opravňuje (uzákoní)
- 3. přidělí účastníkům smysluplné role s dobrou pověstí (např. učitel, žák)
- 4. Určit pravidla, která se musí dodržovat, i když ztratí smysl
- 5. posunout význam činu (ubližovat dětem znamená poskytnout jim při učení pomoc prostřednictvím trestu)

- ◉ 6. Vytvořit příležitosti k rozptýlení zodpovědnosti za záporné výsledky - zodpovídá za ně někdo jiný
- ◉ 7. Cestu ke zlu začínat , zdánlivě bezvýznamným krokem
- ◉ 8. Zajistit, aby kroky na této cestě byly tak drobné, že se stěží dají odlišit jeden od druhého
- ◉ 9. měnit povahu autority, která má vliv, od původně oprávněné k neoprávněné
- ◉ 10. maximálně zkomplikovat proceduru, při níž jde „pokus opustit“

ALTRUISMUS A PROSOCIÁLNOST

- Od 60-tých let 2é. Stol. zkoumáno nejen to , co vede lidi k agresi, sobeckosti, brutalitě, ale i to, co stojí za chováním prosociálním, altruistickým, směřujícím k pomoci k druhým
- autorky Reichová, Baranová - prosociální chování - to, co přináší užitek jiným
- Páleník rozlišuje 3 druhy činitelů podmiňující prosociální chování
- 1.poznávací - schopnost vnímat a chápat situaci
- 2. motivační - zájem o dobro druhých
- 3.situační - vhodné podmínky pro rozvoj sociálního chování

DIDAKTICKÉ INSPIRACE

- ⊙ 4 znaky prosociálního chování
- ⊙ 1. chování ve prospěch druhého, které nevyplývá z povinnosti
- ⊙ 2. chování bez očekávání protislužby nebo odměny
- ⊙ 3. chování podporující reciprocitu (tj. podobné chování příjemce)
- ⊙ 4. chování, které nenaruší identitu subjektu (toho, který se chová prosociálně)

ZNAKY PROSOCIÁLNÍ OSOBNOSTI

- ◉ 1. navzdory složitosti problému je optimistická
- ◉ 2. je oporou institucí
- ◉ 3. přináší nové věci
- ◉ 4. umí poskytnout pomoc
- ◉ 5. projevuje jistotu, ovládání skutečnosti
- ◉ 6. je empatická
- ◉ 7. má smysl pro humor
- ◉ 8. umí se odosobnit a získávat následovníky

DIMENZE RUSTU KRITICKEHO MYŠLENÍ

- ◉ Osobní zájmy - veřejné zájmy
- ◉ Jde o to vyjadřovat svá přesvědčení veřejně, autenticky a pochopitelně i pro ostatní
- ◉ Podřízenost - sebeuvědomění souvisí s posilováním vlastní autority a autonomie
- ◉ Intuice - logika
- ◉ Jedna perspektiva - více perspektiv

OTÁZKY:

- 1. Jak sami posilujete své morální svalstvo?
- 2. Jak byste koncipovali etickou výchovu, o které se nyní stále uvažuje jako o součásti vzdělávání?
- 3. Jaké jsou morální výzvy pro tuto dobu?